

PM Naturvärdesbedömning
Väg 222, tpl Kvarnholmen

Nacka kommun, Stockholms län

SAMRÅDSHANDLING 2014-10-23

Projektnummer: 107350

Dokumenttitel: PM Naturvärdesbedömning, Väg 222, tpl Kvarnholmen, Nacka kommun, Stockholms län

Skapat av: M Jansson

Dokumentdatum: SAMRÅDSHANDLING 2014-10-23

Dokumenttyp: PM Naturvärdesbedömning

DokumentID:2N14PM00

Ärendenummer: TRV 2014/30289

Projektnummer: 107350

Version: 0.5

Publiceringsdatum:

Utgivare: Trafikverket

Kontaktperson: Anna-Maria Erlandsson

Uppdragsansvarig: Dan Olsson, Norconsult AB

Tryck:

Distributör: Trafikverket. Adress. Post nr Ort. telefon: 0771-921 921

Innehåll

1	Sammanfattning	4
2	Uppdraget	5
2.1	Omfattning	5
2.2	Arbetets bedrivande	5
3	Naturmiljö	7
3.1	Skyddade områden	7
3.2	Tidigare dokumentation	7
3.2.1	Skyddade, rödlistade eller naturvårdsintressanta arter	7
3.2.2	Övriga naturvärden	7
3.3	Naturvärdesbedömning	9
3.3.1	Naturmiljö och typiska arter	9
3.3.2	Skyddade, rödlistade eller naturvårdsintressanta arter	10
3.3.3	Bedömning – slutsats	11
3.4	Förslag till åtgärder	13
4	Referenser	13
4.1.1	Litteratur	13
4.1.2	Webbaserat material	13

Bilagor

Bilaga 1	Norconsult AB:s värdepyramid för naturvärdesbedömning
Bilaga 2	Biotopskyddsområden i anslutning till utredningsområdet
Bilaga 3	Begreppsbeskrivning – rödlistade arter, signalarter etc.

1 Sammanfattning

Inom ramen för utredningsarbete av vägplan för trafikplats Kvarnholmen, väg 222, Nacka kommun, utför Norconsult AB en miljöbedömning omfattande en naturvärdesbedömning av utredningsområdet med omnejd (inventeringsområdet).

Naturvärdesbedömningen, omfattande analys av tidigare observationer och fältinventering, ägde rum i juni 2014. Resultatet visar att området hyser naturvärden av upp till klass C, medan merparten av inventeringsområdet bedöms tillhöra kategori D enligt Norconsult AB:s värdepyramid för naturvärdesbedömning (*Bilaga 1*). Inventeringsområdet består framförallt av hållmark med grova tallar och sänkpartier med blandskog/lövskog med relativt hög andel död ved.

Det planerade ingreppet kan komma att ha en negativ påverkan på habitatkvaliteten och även öka den barriäreffekt i nordsydlig riktning som väg 222 redan idag innebär. För att kompensera för negativa effekter kan andelen död ved i utredningsområdets omnejd ökas, t.ex. genom ringbarkning av träd i blandskogsområdena. Vidare bör spridningsmöjligheterna för djur säkerställas.

2 Uppdraget

2.1 Omfattning

På uppdrag av Trafikverket planlägger Norconsult AB byggnation av trafikramper vid väg 222, i höjd med Järila, Nacka kommun (*Figur 1*). Inom ramen för planlägningsarbetet ska en miljöbeskrivning omfattande bl.a. en naturvärdesbedömning av utredningsområdet göras.

Figur 1. Utredningsområdet med de västgående ramperna markerade med gult.

2.2 Arbetets bedrivande

Arbetet har utförts av biolog Mattis Jansson med Dan Olsson som uppdragsledare för utredningsarbetet. Naturvärdesbedömning av utredningsområdets omnejd, omfattande fältbesök och analys av tidigare dokumenterat material, gjordes i juni 2014. Till hjälp har Norconsult AB:s värdepyramid för naturvärdesbedömning använts (*Bilaga 1*).

Det inventerade området motsvarade en yta av ca 2,5 ha (500 meter långt, 50 meter brett), varvid inventeringsområdet mer än väl täcktes in (*Figur 2*). Endast delen norr om vägen inventerades med avseende på naturvärden. Grönytorna söder om vägen bedömdes i ett tidigt stadium inte hysa några förhöjda naturvärden (dvs. kategori E enligt Norconsult AB:s värdepyramid, *Bilaga 1*).

Figur 2. Inventeringsområdet som varit föremål för naturvärdesbedömningen. Området är ca 50 meter brett och 500 meter långt, vilket motsvarar en yta om ca 2,5 ha.

3 Naturmiljö

3.1 Skyddade områden

Inom inventeringsområdet för vägramperna finns inga skyddade områden. Däremot är ett antal biotopskyddsområden belägna i anslutning till inventeringsområdet (*Bilaga 2*). Dessa är av Skogsstyrelsen klassade som biotopskyddsområden p.g.a. förekomst av främst gammal tallskog med höga naturvärden.

3.2 Tidigare dokumentation

Uppgifterna i det här avsnittet är hämtade från Artportalen och andra relevanta källor.

3.2.1 Skyddade, rödlistade eller naturvårdsintressanta arter

Sedan tidigare finns det några rödlistade eller i övrigt naturvårdsintressanta arter noterade i anslutning till inventeringsområdet (*Tabell 1*). Samtliga är noterade i skogsområdet norr om väg 222. För information om begreppen ”rödlistad art” och ”signalart”, se *Bilaga 3*.

Tabell 1. Rödlistade och/eller övriga naturvårdsintressanta arter noterade i anslutning till inventeringsområdet (Artportalen, 2014). Förkortningen NT betyder att arten anses vara nära hotad (near threatened).

Art	Rödlistad	Signalart
Paddfot	NT	
Vedtrappsmossa	NT	Ja
Tallticka	NT	Ja
Mindre hackspett	NT	

3.2.2 Övriga naturvärden

Det aktuella inventeringsområdet ligger i direkt anslutning till ett grönstråk benämnt Nacka-Värmdökilen (*Figur 3 **Fel! Hittar inte referenskälla.***). Gröna kilar av det här slaget fungerar som förbindelser mellan grönområden och möjliggör förflyttning för djur och individutbyte mellan populationer. De motverkar med andra ord den isolationseffekt som kan uppstå när områden begränsas av barriärer i form av t.ex. vägar. Utöver dessa generella egenskaper uppvisar Nacka-Värmdökilen skogsområden med höga naturvärden. Delar av Nacka-Värmdökilen uppvisar dessutom tecken på orörd natur med små spår av mänsklig aktivitet (Regionplane- och trafikkontoret, 2004).

Figur 3. Gröna kilar i Stockholms län, med Nacka-Värmdökilen markerad. (Regionplane- och trafikkontoret, 2004)

3.3 Naturvärdesbedömning

3.3.1 Naturmiljö och typiska arter

Inventeringsområdet karaktäriseras av blockrik terräng med stora höjdskillnader i form av förkastningar och berghällar. Detta präglar biotopsammansättningen, vilken består av hållmark med tallar med en bedömd ålder av upp till 100-150 år och blandskog/lövsog. Blandskogen har i vissa delar relativt hög andel död ved, i form både av lågor och högstubbar av medelgrova träd, framförallt björk men även tall i områdena runt hållarna (*Figur 4* och *Figur 5*).

På tallhällarna växer bl.a. ljung, vårfryle, hundäxing, tuvtåtel, kruståtel och tjärblomster med ett marktäckande av vitmossa och renlav (*Figur 4*). Visst inslag av lövträd finns i form av småvuxen björk och asp.

Figur 4. På tallhällarna växer förutom tall även småväxta exemplar av björk och asp. Markvegetationen utgörs av bl.a. hundäxing, vårfryle och tjärblomster.

I sänkorna mellan hållpartierna är marken fuktigare, i vissa delar nästan sumpartad (*Figur 5*). Lövinslaget är betydande med arter såsom björk, klibbal, hassel, rönn och ek. Markskiktet består av björn- och vitmossa i kombination med kärleväxter som t.ex. lundgröe och stinknäva. Vidare noteras örnbräken och i områdena i anslutning till hållarna växer talrikt med stensöta. Gärdsmyg, grönsångare och grå flugsnappare noteras på flera platser i området, vilka är typiska fågelarter för den här biotopen.

Figur 5. Den kuperade terrängen avspeglas i biotopsammansättningen, vilken är varierad med inslag av många olika trädslag.

3.3.2 Skyddade, rödlistade eller naturvårdsintressanta arter

Ett enstaka fältbesök kan inte ge en heltäckande bild av vilka skyddade arter enligt artskyddsförordningen, rödlistade arter, signalarter och i övrigt skyddsvärda arter, som förekommer i ett område. De fynd som görs och de naturtyper som finns representerade kan dock ge en vägledning om hur naturvärdena ska bedömas. Begreppen skyddade arter, rödlistade arter, signalarter etc. redovisas i bilagd faktaruta (*Bilaga 3*).

Vid fältbesöket noterades talticka (rödlistad i kategori NT – nära hotad) på två äldre tallar (*Figur 6*). Talticka är även signalart och indikerar skyddsvärda tallbestånd med höga naturvärden (Skogsstyrelsen, 2010). Den växer på tallar som är minst 100 år gamla, vilka är ovanliga i dagens skogar. Det har lett till en populationsminskning som gör att arten närmar sig rödlistskategorin VU (sårbar). Inom vissa områden med gott om gammal tall kan den dock vara relativt välspridd.

Taltickan är en långlivad art och kan bli över 50 år gammal (Skogsstyrelsen, 2010). Det finns därmed en teoretisk möjlighet att den har etablerats i området innan väg 222 byggdes 1968 och således skulle den indikera naturvärden som fanns tidigare. Det förefaller dock troligare att de exemplar som noterades vid inventeringen har etablerats senare, då fruktkropparna ej nått sin maximala storlek (taltickans fruktkroppar är mångåriga och slutar aldrig att växa). Tallarna som arten noterades på var ej heller ansenligt grova, men åldern är svårbedömd på tallar som växer på hållmark, då de generellt växer långsammare än tallar som växer i mer optimala levnadsmiljöer.

I övrigt noterades gråtrut (rödlistad i kategorin NT – nära hotad) i form av en förbiflygande individ. Arten har dock ingen närmare koppling till skogsbiotoperna. Det

är även mycket tänkbart att mindre hackspett (NT) skulle kunna förekomma inom inventeringsområdet, då det i sänkparkierna finns gott om substrat (lövsly och dödved) som arten eftersöker. Den mindre hackspetten behöver revir av en storlek upp mot 200 ha med god förekomst av dödved och lövsly (ArtDatabanken, 2011).

3.3.3 Bedömning – slutsats

Naturvärdena inom området har klassificerats i enlighet med Norconsults värdepyramid och resultatet visas i *Figur 6*. Överlag kan sägas att det finns en del värden inom området, framförallt kopplat till de gamla tallarna men även till lövskogsområdet i sänkorna. Förekomsten av talticka och tidigare dokumentationer av vedtrappsmossa indikerar det. De centrala delarna av inventeringsområdet bedöms därmed tillhöra kategori C, medan andra hamnar under kategori D enligt nivåerna i Norconsult AB:s värdepyramid för bedömning av naturvärden (*Figur 6*).

Konsekvenser av exploateringen

Den tänkta exploateringen av inventeringsområdet, till förmån för väggramper, riskerar att påverka områdets naturvärden på ett negativt sätt. Intrånget kommer tvivelsutan att innebära såväl en ytmässig som kvalitetsmässig reduktion av levnadshabitat för organismer som nyttjar området. Framförallt i byggfasen finns det en risk att ett område, större än det som väggramperna i sig kommer att uppta, kommer att påverkas negativt av aktiviteten. När ramperna är klara tar de dock upp en relativt liten andel av området som varit föremål för naturvärdesbedömningen (jämför *Figur 1* och *Figur 2*).

När det naturliga bullerskyddet, som berghällarna innebär för sänkmiljöerna, delvis försvinner kommer risken för bullerpåverkan att öka, vilket sänker kvaliteten på levnadsmiljöer i och i anslutning till inventeringsområdet. Redan idag är dock området påverkat av den intilliggande trafikledens närvaro och antalet djurarter är lägre i inventeringsområdet än vad man hade kunnat förvänta sig av liknande miljöer, t.ex. noterades färre fågelarter än förväntat.

Figur 6. Delar av inventeringsområdet bedöms tillhöra kategori C, enligt Norconsult AB:s värdepyramid (BILAGA 1). Merparten tillhör dock kategori D. Den del som inte har klassificerats är i dagsläget en byggarbetsplats, och faller därmed utanför benämningen naturområde. De två vita punkterna är fyndplatser för tallticka, en rödlistad signalart som indikerar tallskog med höga naturvärden.

Vad gäller konsekvenser för det utpekade grönstråket Nacka-Värmdö-kilen är risken för negativa effekter tämligen liten. Visserligen leder ingreppet till att mer naturmark tas i anspråk men då väg 222 löper i samma riktning som kilen i fråga kommer barriäreffekterna för kilen i sig ej att bli betydande. Dock försämras möjligheterna för djur att förflytta sig i nordsydlig riktning, en förflyttningsväg som idag möjliggörs av den oanvända vägundergången som är belägen i västra delen av inventeringsområdet. Det är i nuläget oklart huruvida nämnda vägundergång blir kvar och i sådana fall i vilken form. De negativa följderna av ett borttagande av denna passage skulle vara omfattande för djurlivet norr om väg 222, då det är den enda större passagen som förbinder områdena söder och norr om väg 222 med varandra.

3.4 Förslag till åtgärder

Intrånget bör i möjligaste mån minimeras så att värdefulla hållmarker bevaras och påverkan på intilliggande lövskogsmiljöer minimeras. Framförallt bör fokus vara att förlägga ingreppet så att miljöer med högst naturvärden prioriteras ur bevarandesynpunkt.

För att kompensera för intrånget kan andelen dödved inom området ökas, t.ex. genom ringbarkning av träd i sänkområdena. Detta skulle gynna den biologiska mångfalden och minimera de negativa konsekvenser ingreppet kommer att åsamka områdets biotoper.

För att hantera konsekvenserna av den i nordsydlig riktning tilltagande barriäreffekten föreslås någon form av faunapassage. Idag finns det en större vägundergång som ej är i bruk för trafik och som säkerligen används av djur som förflyttar sig i nämnda riktning. Den skulle kunna fungera som faunapassage även i framtiden, varför den bör vara kvar i någon form även efter vägramperna har byggts.

4 Referenser

4.1.1 Litteratur

Skogsstyrelsen, 2010. **Signalarter – indikatorer på skyddsvärd skog.**

Regionplane- och trafikkontoret, 2004. Nacka-Värmdökilen – Upplevelsevärden i Stockholmsregionens gröna kilar 5:2004.

4.1.2 Webbaserat material

ArtDatabanken, 2011. **Artfaktablad mindre hackspett.** www.artfakta.se. 2011-12-21

ArtDatabanken, 2010. **Artfakta tallticka.** www.artfakta.se. Sidan besökt i juni 2014.

Artportalen – Rapportsystem för växter, djur och svampar. www.artportalen.se. Data hämtad i juni 2014.

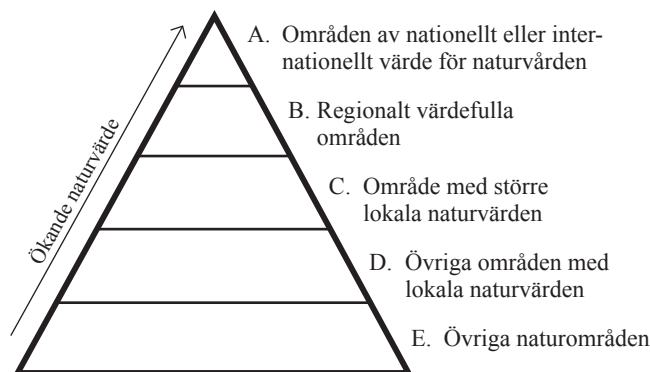

TRAFIKVERKET

Trafikverket, Solna. Besöksadress: Solna strandväg 98.
Telefon: 0771-921 921, Texttelefon: 010-123 50 00

www.trafikverket.se

Värdepyramid för bedömning av naturvärden

A. OMRÅDEN AV NATIONELLT ELLER INTERNATIONELLT VÄRDE FÖR NATURVÅRDEN

Områden angivna som riksintresse för naturvården enligt beslut av Naturvårdsverket. Riksintressena behandlas i 3 kap 6 § miljöbalken (MB). Vissa områden är av nationellt och internationellt intresse som konventionsområde för våtmarker (CW-områden, Ramsarkonventionen) och/eller Natura 2000-områden enligt EU:s art- och habitatdirektiv respektive fågeldirektiv.

Hänsyn vid exploatering

Ambitionen skall alltid vara att undvika ingrepp i områdena. Då områdena ofta är stora kan dock graden av allvarlighet av ett ingrepp variera beroende på vilket avsnitt som berörs och vilken karaktär verksamheten har.

B. REGIONALT VÄRDEFULLA NATUROMRÅDEN

Omfattar regionalt värdefulla områden enligt de länsvisa naturvårdsplaner som olika länsstyrelser eller kommunalförbund utarbetat. Grovt sett omfattas värdeklass 1-3. Vidare bör i de flesta fall områden enligt naturtypsinventeringar av ädellövskogar, ängs- och hagmarker, våtmarker och grusförekomster (grovt sett värdeklass 1-2) liksom områden med rödlistade djur- och växtarter, hotkategori CR, EN och VU ingå. Hela eller delar av områdena får anses vara "ekologiskt särskilt känsliga områden" enligt MB. Områdena omfattas i stort av 3 kap 3 och 6 §§ MB.

Hänsyn vid exploatering

Ambitionen skall alltid vara att undvika ingrepp i områdena. Då områdena ibland är stora kan dock graden av allvarlighet av ett ingrepp variera beroende på vilket avsnitt som berörs och vilken karaktär verksamheten har.

C. OMRÅDEN MED STÖRRE LOKALA NATURVÄRDEN

Områden enligt kommunala naturvårdsprogram, områden enligt naturtypsinventeringar av ädellövskogar, ängs- och hagmarker, våtmarker m m (grovt sett värdeklass 3-4). Vidare ingår sådana arealmässigt mindre områden som kan klassas som nyckelbiotoper och sådana som hyser rödlistade djur och växter, hotkategori NT. Områdena kan tillhöra kategorin "ekologiskt särskilt känsliga områden" och omfattas då av 3 kap 3 § MB.

Hänsyn vid exploatering

Ingrepp i områdena bör undvikas.

D. ÖVRIGA OMRÅDEN MED LOKALA NATURVÄRDEN

Omfattar områden med lokala naturvärden. Detta omfattar t ex restbiotoper i odlingslandskapet, skogsbestånd med intressanta karaktärer såsom större lövinslag, viss trädkontinuitet etc. I vissa fall kan områdena utgöra skydds zoner eller spridningszoner till värdefullare naturområden. Punktobjekt som äldre grova träd kan ingå liksom vissa vattenmiljöer och i övrigt intressanta naturtyper eller lokaler med mindre vanliga växter och djur som inte inryms under kategori A-C.

Hänsyn vid exploatering

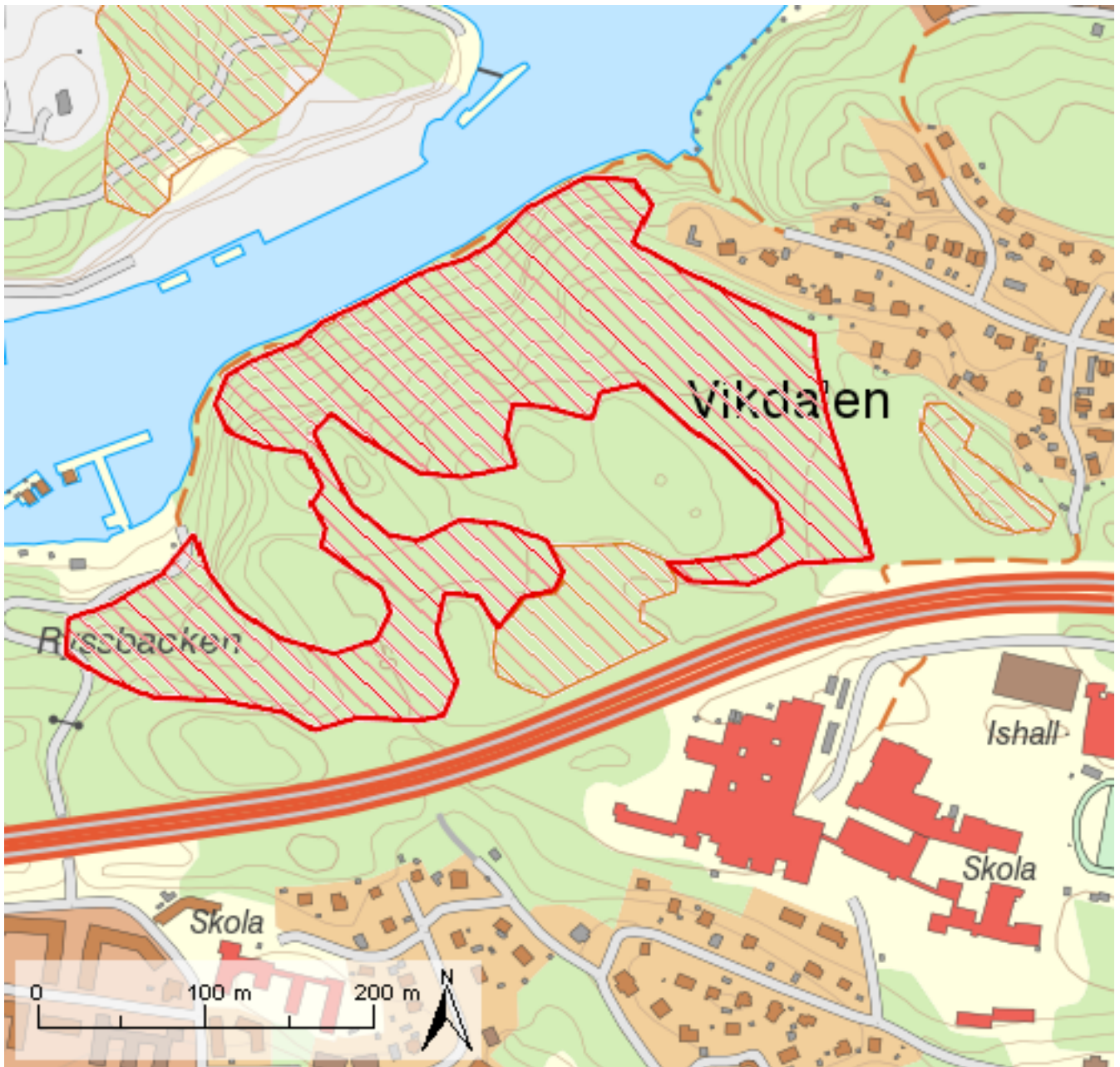
Ingrepp i områdena bör så långt möjligt undvikas. I många fall bör det vara möjligt att spara områdena inom ramen för en exploatering eller verksamhet.

E. ÖVRIGA NATUROMRÅDEN

Områden som inte innehåller några stora specifika naturvärden utöver de värden som vardagsnaturen i sig representerar. Den arealmässigt största delen av naturmarken i landskapet ingår i denna kategori. Mindre inslag av intressanta naturkvaliteter kan dock finnas även här. Naturvärdena kan också öka med tiden.

Hänsyn vid exploatering

Ingrepp i områdena ger mindre allvarliga effekter från naturvårdssynpunkt så länge det inte rör sig om exploatering av omfattande ytor. En exploatering kan också begränsa den framtida potentialen hos ett områdes naturvärden. En avvägning får göras gentemot andra intressen.

Koordinater (mittpunkt N 6579126.285 Ö 679185.47)

Kartprojektion SWEREF99 TM © Lantmäteriet, 109-2011/2037

Ur Skogsstyrelsens register

Avverkat	Natura 2000 habitat
Årende	Natura 2000 fågel
Nyckelbiotop	Nationalpark
Naturvärde	Rennåring
Biotopskydd	Sumpskog
Naturvårdsavtal	Forn/kulturlämningar
Naturreservat	Skog och historia

Egna inritade figurer

Planering	Växt- och djurarter
Skogliga impediment	Hänsynskrävande biotoper
Skyddszoner	Värdefulla kulturmiljöer
Skyddsdikey	Egna noteringar
Basväg	Åtgärder
Upplägningsplats	

Skyddade arter

Artskyddsförordningen omfattar bestämmelser för skyddade djur- och växtarter. Enligt förordningen är det bl a förbjudet att döda eller störa vissa djurarter som finns förtecknade i förordningens bilaga samt att skada eller förstöra dessa djurs fortplantningsområden eller viloplatser. Exempel på sådana arter är större vattensalamander, åkergröda, hasselsnok och läderbagge. Förordningen tar även upp andra arter, men för alla arter gäller inte samma starka skydd. För vissa arter som omfattas av EU:s habitatdirektiv finns även ett krav att speciella bevarandeområden (dvs Natura 2000-områden) skall utses.

Fridlysta arter

Naturvårdsverket och länsstyrelserna har upprättat särskilda föreskrifter om fridlysta arter i landet eller delar av landet. Dessa arter är skyddade mot exempelvis plockning, insamling och viss markexploatering. Alla grod- och kräldjur, fladdermöss och orkidéer är exempel på djur- och växtgrupper som är fridlysta i hela landet. Blåsippa är exempel på en art som har olika regler för olika delar av landet. En markexploatering som riskerar att skada fridlysta arter kräver att man ansöker om dispens hos länsstyrelsen.

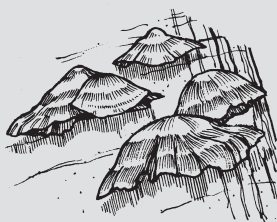
Rödlistade arter

ArtDatabanken, som är en för Sveriges lantbruksuniversitet och Naturvårdsverket gemensam enhet, har via olika flora- och faunavårdskommittéer angivit vilka svenska växt- och djurarter som bör klassas som hotade eller missgynnade. Dessa arter kallas gemensamt för rödlistade arter. Arterna anges i sex kategorier och följer det system som Internationella Naturvårdsunionen (IUCN) presenterat för global rödlistning:

- RE. Försvunnen (Regionally Extinct)
- CR. Akut hotad (Critically Endangered)
- EN. Starkt hotad (Endangered)
- VU. Sårbar (Vulnerable)
- NT. Nära hotad (Near Threatened)
- DD. Kunskapsbrist (Data Deficient)

Signalart

En art vars förekomst signalerar att miljön där den påträffats kan ha höga naturvärden kallas ibland signalart. En lista av signalarter har sammanställts av Skogsstyrelsen och dessa används som stöd vid inventering av nyckelbiotoper, dvs skogsmiljöer med höga naturvärden. Signalarterna omfattar kärlväxter, lavar, mossor och svampar eftersom dessa grupper lämpar sig bäst för inventering av nyckelbiotoper. De krav som en signalart skall uppfylla är enligt Skogsstyrelsen:

- Någorlunda vanlig med en jämn utbredning så att arten ofta finns där naturvärdet är högt.
- Starkt knuten till skogsbiotoper med höga naturvärden. Arten påträffas sällan där naturvärdet är lågt.
- Lätt att upptäcka i fält.
- Kan identifieras i fält. Saknar närstående förväxlingsbara arter.

En förteckning över signalarter för ängs- och betesmarker har tagits fram av Jordbruksverket.

Indikatorart

En indikatorart är en art som indikerar en speciell förekomst eller kvalitet i en miljö, vilket i sig inte behöver vara förknippat med höga naturvärden. Indikatorarter som indikerar naturvärden har i princip samma betydelse som begreppet signalart.